

ИСТОРИЈА ПРАВА

Проф. др Драган Николић

ПРЕДАВАЊА

I недеља:

НАЈСТАРИЈЕ

ДРЖАВЕ И ПРАВО

1. час: ИЗВОРИ ПРАВА У НАЈСТАРИЈИМ ДРЖАВАМА

ОБИЧАЈИ

П Р А В О

■ УСМЕНИ,
НЕПРЕЦИЗНИ

ПОЧИЊЕ ДА СЕ ЗАПИСУЈЕ,
ПРЕЦИЗНО

■ БЕЗАНИ ЗА
ПРИПАДНИКЕ
ОДРЕЂЕНЕ ГРУПЕ

БЕЗУЈЕ СЕ ЗА ТЕРИТОРИЈУ

■ ЛОКАЛНОГ
КАРАКТЕРА, ОД
ЗНАЧАЈА САМО ЗА
КОНКРЕТНУ ГРУПУ

ОД ШИРЕГ ДРУШТВЕНОГ
ЗНАЧАЈА

■ СВЕСТ О ОПШТОЈ
КОРИСНОСТИ

СВЕСТ О МОГУЋНОСТИ
ПРИНУДНЕ ПРИМЕНЕ НОРМЕ

■ ОСЛОНАЦ У ОПШТИМ
ПОТРЕБАМА ГРУПЕ

ОСЛОНАЦ У САНКЦИЈИ И
ДРЖАВНОЈ ВЛАСТИ

УР-НАМУОВ ЗАКОНИК
сумерског града Ур

око 2100. год. п.н.е.

- НА СУМЕРСКОМ ЈЕЗИКУ,
ПЛОЧИЦА 10 x 20 cm (једино пронађен текст)
- УВОД И ОДРЕДБА О БОЖАНСКОМ ПОРЕКЛУ
ЗАКОНА
- НЕКОЛИКО ПРОПИСА КРИВИЧНОГ ПРАВА:
 - ПРЕЉУБА • СИЛОВАЊЕ • ПОВРАТАК ОДБЕГЛОГ РОБА
 - ЛАЖНА ОПТУЖБА И УРАЊАЊЕ У РЕКУ
 - ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ КОСТИЈУ, НОГЕ И НОСА
 - НОВЧАНЕ КАЗНЕ (КОМПОЗИЦИЈА) А НЕ ТАЛИОН

ЗАКОНИК ЛИПИТ-ИШТАРА из аморитског града Исине

око 1930. год. п.н.е.

- НА СУМЕРСКОМ ЈЕЗИКУ, УВОД И ОКО 40 ЧЛАНОВА
- ПРАВО СЛИЧНО ПОТОЊЕМ ВАВИЛОНСКОМ ПРАВУ
 - Роб може повести спор о свом статусу слободног
 - Жене нису потпуно обесправљене
 - Свако се може уселити у напуштenu кућу и за 3 године стећи својину путем одржаја
 - Најам чамца
 - Закуп баште
 - Наследно право деце из више бракова оца
 - О плаћању пореза
 - Ко некога оптужи за кривично дело, па не успе, да се казни оном казном којом би оптужени, да је тужба доказана

ЗАКОНИК АКАДСКОГ ГРАДА ЕШНУНЕ тзв. законик Билаламе

око 1720. год. п.н.е.

■ ПРВИ НА АКАДСКОМ ЈЕЗИКУ, ДВЕ ПЛОЧИЦЕ, ПРОЧИТАНО ОКО 60 ЧЛАНОВА

- “Ценовник” уља, масти, соли, вуне и бакра (у секелима сребра)
- Најам чамца и магарца
- Зајам, купопродаја и остава
- Брачно и породично право
- Кривично право: **Доминација новчаних казни**
 - Смртна казна за силовање верене девојке
 - Смртна казна за смрт дужничког роба
 - Ни у овом Законику нема талиона

ХАМУРАБИЈЕВ ЗАКОНИК

око 1680. год. п.н.е.

- НА АКАДСКОМ ЈЕЗИКУ, 282 ЧЛАНА
- ГЛОБАЛНА СИСТЕМАТИКА:
 - Суђење и судски поступак (1-5)
 - Имовински односи (6-126)
 - Брак и породица (127-195)
 - Кривична дела против личности (196-220)
 - Хетерогена материја (221-282)
- ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ:
 - Казуистичност
 - Постојање диспозиције и санкције
 - Постојање тзв. правних празнина
 - Предност даје градским потребама
 - Неразграниченост кривичног и приватног права

2. час: ПРАВНЕ ГРАНЕ У НАЈСТАРИЈИМ ДРЖАВАМА

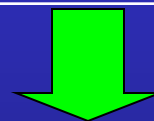
ПРИВАТНА СВОЈИНА

КОЛЕКТИВНА СВОЈИНА

ИНДИВИДУАЛНА СВОЈИНА

Ако је титулар својине колектив (храм, село)

Ако је титулар својине појединац

ЈАВНА СВОЈИНА

Ако је титулар својине неки СУБЈЕКТ различит од целине друштва, и ако је СУБЈЕКТ ЈАВНОГ ПРАВА

Битно се разликује од ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ где је титулар друштво у целини, а то је могуће само у друштвима првобитне заједнице (нпр. AGER GENTILICIUS у време оснивања града Рима)

- **КОЛЕКТИВНА ПРИВАТНА СВОЈИНА:**
 - ДРЖАВЕ
 - ХРАМОВА
 - ГРАДОВА
 - СЕОСКИХ ОПШТИНА

- **ИНДИВИДУАЛНА ПРИВАТНА СВОЈИНА:**
 - НА ПОКРЕТНИМ СТВАРИМА
 - НА НЕПОКРЕТНИМ СТВАРИМА

- **СТВАРИ ВАН ПРОМЕТА: ИЛКУ, ШЕРИКТУ И УДОВИЧКИ ДЕО**

- **ТИТУЛАР МОЖЕ БИТИ И ЖЕНА**
 - ▶ Наговештај одржаја (Х. 3. 30)
 - ▶ Заложно право (“КУДУРУ”)

- **ОСОБЕНА “ИЛКУ - ИМОВИНА” (“ИЛКУ - ПОСЕД”)**

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

- **ВЕОМА ЗАСТУПЉЕНО У Х. ЗАКОНИКУ**
(“РИКИСТУ”)
- **УГОВОРНА, ДЕЛИКТНА И КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ**
УЗАЈАМНО ИСПРЕПЛЕТАНЕ
- **У Х. ЗАКОНИКУ за многе уговоре обавезна је ПИСМЕНА ФОРМА**
(Х. З. 100, 150, 151, 165, 178)

БРАЧНО И ПОРОДИЧНО ПРАВО

- ВЕОМА ЗАСТУПЉЕНО У Х. З. (закључење, трајање и престанак брака, усвојење)
- РЕЛАТИВНО ПОВОЉАН ПРАВНИ СТАТУС ЖЕНЕ:
 - ▶ СВЕДОК НА СУДУ
 - ▶ УЧЕСНИК ПРАВНОГ ПРОМЕТА
 - ▶ СТАРАТЕЉ ДЕЦЕ (удовица и разведена)
 - ▶ УПРАВЉА ИМОВИНОМ (удовица и разведена)
 - ▶ ТИТУЛАР ЗАСЕБНЕ ИМОВИНЕ У БРАКУ
- БИГАМИЈА ЛЕГАЛНА САМО У ЈЕДНОМ СЛУЧАЈУ (Х. З. 144 - 148)

НАСЛЕДНО ПРАВО

- МАЛО ЗАСТУПЉЕНО У Х. З. (у домену је обичајног неписаног права)
- НАСЛЕДНИЦИ УВЕК МУШКАРЦИ: СИНОВИ, БРАЋА или СТРИЧЕВИ (умрлог)
- МУЖ И ЖЕНА СЕ УЗАЈАМНО НЕ НАСЛЕЂУЈУ
- ЖЕНУ УВЕК НАСЛЕЂУЈУ ЊЕНИ СИНОВИ
- НЕ ПОСТОЈИ ТЕСТАМЕНТ (једини наговештај у Х. З. 182)

КРИВИЧНО ПРАВО

- НАЈЗАСТУПЉЕНИЈЕ У X. ЗАКОНИКУ
- ИДЕЈА ТАЛИОНА У ДОСЛОВНОМ СМИСЛУ (X. 3. 196 и 200)
- НЕЈЕДНАКА КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА “АВИЛУМА” и “МУШКЕНУ”
- ДОМИНИРА ОБЈЕКТИВНА ОДГОВОРНОСТ (субјективна, само X. 3. 206)
- НЕРАЗЛИКОВАЊЕ ПРИВАТНОПРАВНОГ И
ЈАВНОПРАВНОГ СВОЈСТВА КАЖЊАВАЊА
- СТРОГОСТ И РЕПРЕСИВНОСТ КАЗНЕНОГ СИСТЕМА

3. час: ПРАВНЕ УСТАНОВЕ ЈАВНОГ, ПРИВАТНОГ И ПРОЦЕСНОГ ПРАВА

■ **ВЛАДАРСКА ВЛАСТ**

■ **ВЛАСТ НА НИВОУ ТЕРИТОРИЈАЛНО-УПРАВНИХ ЈЕДИНИЦА**

- **СУДСКА ВЛАСТ У ЕГИПТУ:**
- ▶ ЦАТИ (највиша инстанца)
 - ▶ НОМАРСИ
 - ▶ ХРАМОВСКИ СУДОВИ
 - ▶ КОЛЕГИЈУМ ТРИДЕСЕТОРИЦЕ
 - ▶ ОБЛАСНИ СУДОВИ
 - ▶ ГРАДСКИ СУДОВИ

У ВАВИЛОНСКОМ ЦАРСТВУ:

ОБЛАСНИ СУД са 6 - 10 поротника	председава ШАКАНАКУ
МЕСНИ СУД са 4 - 8 поротника	председава РАБИАНУМ
ДАИЈАНУМИ	колегијум професионалних судија
ДРЖАВНИ СЛУЖБЕНИЦИ	управа није одвојена од судства

- **СВОЈИНА:** ШТИТИ СЕ КРИВИЧНИМ ПРАВОМ (Х. З. 6, 8, 15, 16, 21, 22)
ОСОБЕНИ ВИД СВОЈИНЕ “ИЛКУ”

- **КУПОПРОДАЈА:** ОДГОВОРНОСТ И КУПЦА И ПРОДАВЦА (Х. З. 9, 10)
МОГУЋА САМОПРОДАЈА У РОПСКИ СТАТУС
КУПОПРОДАЈА НА КРЕДИТ КАО ФИКТИВАН ЗАЈАМ

- **ЗАЈАМ:** БЕОМА РАСПРОСТРАЊЕН (камата 20% или 33,3%)
ДУЖНИЧКО РОПСТВО (Х. З. 49, 116, 117)

- **ЗАКУП:** БЕОМА РАСПРОСТРАЊЕН (Х. З. 45,64, 65Б, 236, 275-6)

- **НАЈАМ:**
 - ❶ ЛИЧНИ НАЈАМ (Х. З. 239, 253, 257, 273)
 - ❷ “УГОВОР О ДЕЛУ” (Х. З. 228, 234): лекари, ветеринари, бродоградитељи, бродари, грађевинари, циглари, каменоресци, кројачи и пастири

- **ОСТАВА:** Х. ЗАКОНИК чл. 112 и 124.

- **ОРТАКЛУК:** Х. ЗАКОНИК чл. 102 и 104.

- **БРАЧНИ УГОВОР** ОБАВЕЗАН по чл. 128. X. 3.
- **ТИРХАТУ** ДАЈЕ МЛАДОЖЕЊА (X. 3. 159, 160, 161)
- **ШЕРИКТУ** ДОНОСИ МЛАДА (X. 3. 162. особени имовински статус!)
- **НУДУНУ** ИМОВИНА ЖЕНЕ (X. 3. 150. пореклом из сумерског права)
- **РОДИТЕЉСКА ВЛАСТ**, чл. 170. X. 3.
- **РАЗВОД** НА ЗАХТЕВ ЖЕНЕ чл. 142. X. 3.
- **ЛЕГАЛНА БИГАМИЈА** чл. 144 - 148. X. 3.
- **УСВОЈЕЊЕ** чл. 188 - 191. и **РАСКИД УСВОЈЕЊА** чл. 192 -193. X. 3.
- **ЗАКОНСКО НАСЛЕЂИВАЊЕ** чл. 150, 179. X. 3.
- **ИСКЉУЧЕЊЕ ИЗ НАСЛЕЂА** чл. 168 - 169. X. 3.

■ ПРИНЦИП ТАЛИОНА

Х. ЗАКОНИК чл. 196, 200. и СИМБОЛИЧАН ТАЛИОН чл. 3.

■ ОБЈЕКТИВНА КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ

Х. ЗАКОНИК чл. 206, 207, 210.

КРИВИЧНА ДЕЛА

ПРОТИВ ЛИЧНОСТИ

чл. 202, 203, 205. X. ЗАКОНИКА

ПРИМЕРИ НЕЈЕДНАКОСТИ:

СЛОБОДНИ, чл. 196 - 197.

РОБОВИ, чл. 199.

МУШКЕНУ, чл. 200 - 201.

УБИСТВО ДУЖНИЧКОГ РОБА чл. 116.

ЖЕНА КАО УБИЦА МУЖА чл. 153.

НЕХАТ ЛЕКАРА чл. 218 -219.

КРИВИЧНА ДЕЛА

ПРОТИВ ИМОВИНЕ

чл. 6, 15, 16. X. ЗАКОНИКА

У ГРАДУ (чешће): чл. 21, 22, 23.

У СЕЛУ (ретко): чл. 253.

НЕСАВЕСНА КУПОПРОДАЈА: чл. 9 - 10.

**КРИВИЧНА
ДЕЛА**

ПРОТИВ ДРЖАВЕ

РЕЛАТИВНО МАЛОБРОЈНА У
ХАМУРАБИЈЕВОМ ЗАКОНИКУ

- 26. ИЛКУ - БОРАЦ
- 33. ОСЛОБАЂАЊЕ ВОЈНЕ ДУЖНОСТИ
- 34. НЕПРАВДА ИЛКУ - БОРЦУ
- 109. ЗАВЕРЕНИЦИ У КУЋИ КРЧМАРИЦЕ

**КАЗНЕНИ
СИСТЕМ
у Х. З.**

СМРТНА КАЗНА

- ▶ “ДА СЕ УБИЈЕ”
- ▶ “ДА СЕ БАЦИ У ВОДУ”
- ▶ “ДА СЕ СПАЛИ” 110 и 157. Х. З.
- ▶ “ДА СЕ НАБИЈЕ НА КОЛАЦ” 153. Х. З.

ТЕЛЕСНЕ КАЗНЕ

- ▶ ЖИГОСАЊЕ
- ▶ ОДСЕЦАЊЕ ДЕЛОВА ТЕЛА
- ▶ ВАЂЕЊЕ ОКА
- ▶ БИЧЕВАЊЕ
- ▶ ЛОМЉЕЊЕ КОСТИ
- ▶ ИЗБИЈАЊЕ ЗУБА

НОВЧАНЕ КАЗНЕ

- ▶ НАЈЧЕШЋЕ СУ НАКНАДА ШТЕТЕ
- ▶ ИЗНОС ЈЕ ПОНЕКАД
МУЛТИПЛИКОВАНА ВИСИНА
ПРИЧИЊЕНЕ ШТЕТЕ

■ **ДОКАЗНО СРЕДСТВО** “СТАВЉАЊЕ НА ВОДУ”
КРИВАЦ – ТОНЕ
НЕВИН – НЕ ТОНЕ